

УДК 681.45

О.В. ЛОКОТЕЦЬКА, аспірант, ХНАДУ, Харків

ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ПРИ ДОСЛІДЖЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Визначена необхідність використання системного підходу при дослідженні процесів економічної безпеки підприємства. Дано власне визначення поняттю, що досліджується. Розроблена система економічної безпеки підприємства.

The necessity of the use of approach of the systems is certain at research of processes of economic security of enterprise. Determination is given a concept which is probed. The system of economic security of enterprise is developed.

Ключові слова: Системний підхід, економічна безпека підприємства, ефективність, комплексна система.

Вступ. Перехід до ринкової економіки, політична та економічна нестабільність в Україні, поява нових механізмів господарювання, відсутність державної підтримки та захисту вітчизняних підприємств, недосконалість багатьох механізмів управління, посилення недоброякісної конкуренції, та ін., потребує від підприємств самостійного прийняття економічних рішень, як в оперативному, так і в стратегічному управлінні своєї діяльності. Підприємства опинилися у нових для себе умовах господарювання, до яких не були готові. Крім того, розрив установлених економічних зв'язків сприяв росту невизначеності і негативно відобразився на стані підприємств. Отже, проблема забезпечення економічної безпеки на підприємстві набуває особистої гостроти, та стає вирішальним фактором його економічного розвитку. Слід також зазначити, що питання економічної безпеки, в цих умовах, набуває системного характеру і потребує відповідної розробки та досліджень.

Проблема забезпечення економічної безпеки на підприємстві не є новою. Над цим питанням працювали наступні українські та російські автори: Г.В. Козаченко, С.М. Міщенко, Є.А. Олейніков, Л.С. Будови, О.В. Арєф'єва, О.А. Палушкін, О.М. Ляшенко, П.І. Орлов, О.М. Головченко, В.Є. Духов, М.І. Камлик, та ін. Безпосередньо розробці системи та формуванню механізмів економічної безпеки підприємства, присвятили свої праці такі науковці як М.О. Кизим, В.М. Гаєць, О.І. Черняк, О.М. Головченко, Т.С. Клебанова, та ін. Привертає увагу дослідження проблеми методики формування системи економічної безпеки підприємства, з урахуванням сучасних умов ведення бізнесу, та використанням новітніх інформаційних технологій [1]. Крім того, важливою є робота С.В. Кавуна, в якій запропоновано дослідження життєвого циклу системи економічної безпеки

підприємства [2]. Л.В. Соколова, стверджує, що в сучасних умовах, стабільне здійснення виробничо-господарської діяльності підприємства, визначається ефективністю комплексної системи економічної безпеки підприємства, функціонування якої потребує відповідного інформаційного забезпечення [3]. На основі проаналізованих робіт, постає необхідність в подальшому розгляді цього питання, яке полягає у розробці якісної системи економічної безпеки підприємства, побудованої з використанням концептуального системного підходу, що дозволить підтримувати її в режимі оптимального використання.

Постановка задачі. Метою даної роботи є обґрунтування поняття економічної безпеки підприємства, визначення потреби у використанні системного підходу при дослідженні цього поняття, та безпосередньо розробка системи забезпечення економічної безпеки на підприємстві.

Методологія. Методологічною основою дослідження стали фундаментальні дослідження вітчизняних і зарубіжних економістів. Основними методами дослідження, використаними в роботі, є: абстрактно-логічний (теоретичне узагальнення і формування висновків); метод порівнянь та системно-структурний аналіз.

Результати. Потреба використання системного підходу пояснюється тим, що своєю кінцевою метою він має угруповання всіх суттєво важливих факторів, які, в свою чергу, створюють позитивні умови для безпечного функціонування та розвитку підприємства. Саме системний підхід дозволяє не тільки по-новому підійти до вирішення багатьох актуальних проблем, але й аналізувати конкретні позиції, дії, ситуації і цілі в комплексі логічних чинників. Суть системного підходу, при вирішенні проблем безпечного існування підприємств, полягає в тому, що діяльність колективу, функціонування підприємства, та вплив зовнішніх і внутрішніх факторів - розглядаються як динамічна система в сукупності її найважливіших зв'язків, яка сприяє знаходженню шляхів оптимізації цієї системи. О. Головченко розглядає системний підхід, як напрям методології наукового пізнання і соціальної практики, в основі якого лежить розгляд об'єктів як систем. Він орієнтує дослідників на розкриття цілісності об'єкта, виявлення різноманітних типів зв'язків у ньому і зведення їх в єдину теоретичну картину[4].

В сучасних умовах господарювання, підприємства, як правило, самостійно визначають свою економічну спрямованість, організовують виробничий і збутовий процеси, і несуть повну відповідальність за результати своєї діяльності. Це обумовлює вжиття комплексних заходів, спрямованих на захист господарчої діяльності підприємства, які відображаються у необхідності створення системи економічної безпеки.

Над використанням ідеї системного підходу працювали наступні автори: І. Блаугерг, Д. Бурчфілд, Д. Гвішиані, Д. Діксон, Е. Квейд, В. Кінг, Б. Мільнера, Г. Щедровського, В. Ешбі, Ч. Хитч, М. Месарович, В. Садовський, О. Головченко, О.

Рапопорт, та ін.

Системний підхід є одним з основних напрямків методології спеціального наукового пізнання і сприяє формуванню суті досліджуваних процесів, або проблем. Тому його мета і завдання полягають, перш за все, у дослідженнях певних об'єктів як складних систем.

Для того, щоб більш глибоко зрозуміти сутність поняття «система», необхідно виділити її основні властивості:

- Багатокомпонентність системи. Перш за все система являє собою сукупність елементів з яких вона складається. В деяких випадках елементи можуть розглядатися як самостійні системи;

- Наявність істотних зв'язків між елементами, а також залежність властивостей цих елементів від їх розташування у системі, функцій та інших параметрів, які знаходяться у середині цілого;

- Залежність поведінки системи в цілому від поведінки її окремих елементів, їх властивостей та структури. Але тут треба зазначити, що властивості системи не завжди визначаються повністю своїми елементами, тому система не зводиться до простої сукупності елементів, і розчленувавши її на окремі частини, не можна пізнати всі системні властивості в цілому;

- Залежність системи не тільки від внутрішнього, як було зазначено у попередньому пункті, але й від зовнішнього середовища. В даному випадку сама система є активною стороною взаємодії, оскільки саме вона, разом зі всіма своїми елементами реагує на зовнішні впливи;

- Ієрархія системи, в якій кожна ланка являє собою більш обмежену структурну систему

Системи економічної безпеки, на різних рівнях свого існування можуть класифікуватися на суперсистеми, великі системи, підсистеми і їх елементи. Великі системи ефективно використовувати у системах економічної безпеки, при цьому кількість елементів, та зв'язків між ними, може бути зовсім невеликим, оскільки основна відмінність між системою і великою системою, носить не кількісний, а якісний характер.

Системи економічної безпеки, визначається об'єктом захисту, функціональними завданнями та елементами організаційної структури, нормативною базою, що використовується для її здійснення. Таким чином, система економічної безпеки фірми – це сукупність об'єкта, засобів захисту, нормативної бази та організаційних структур її здійснення [5]. На нашу думку, система економічної безпеки підприємства – це комплекс пов'язаних між собою заходів, які, за допомогою спеціальних органів та підрозділів, забезпечують захист всіх функціональних складових підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз, що можуть призвести до істотних економічних утрат. На рисунку 1 ми бачимо, що система економічної безпеки підприємства функціонує завдяки створенню певних

служб захисту, або використуванню сторонніх, які забезпечують безпечне функціонування необхідних об'єктів захисту, за допомогою встановлених засобів захисту.

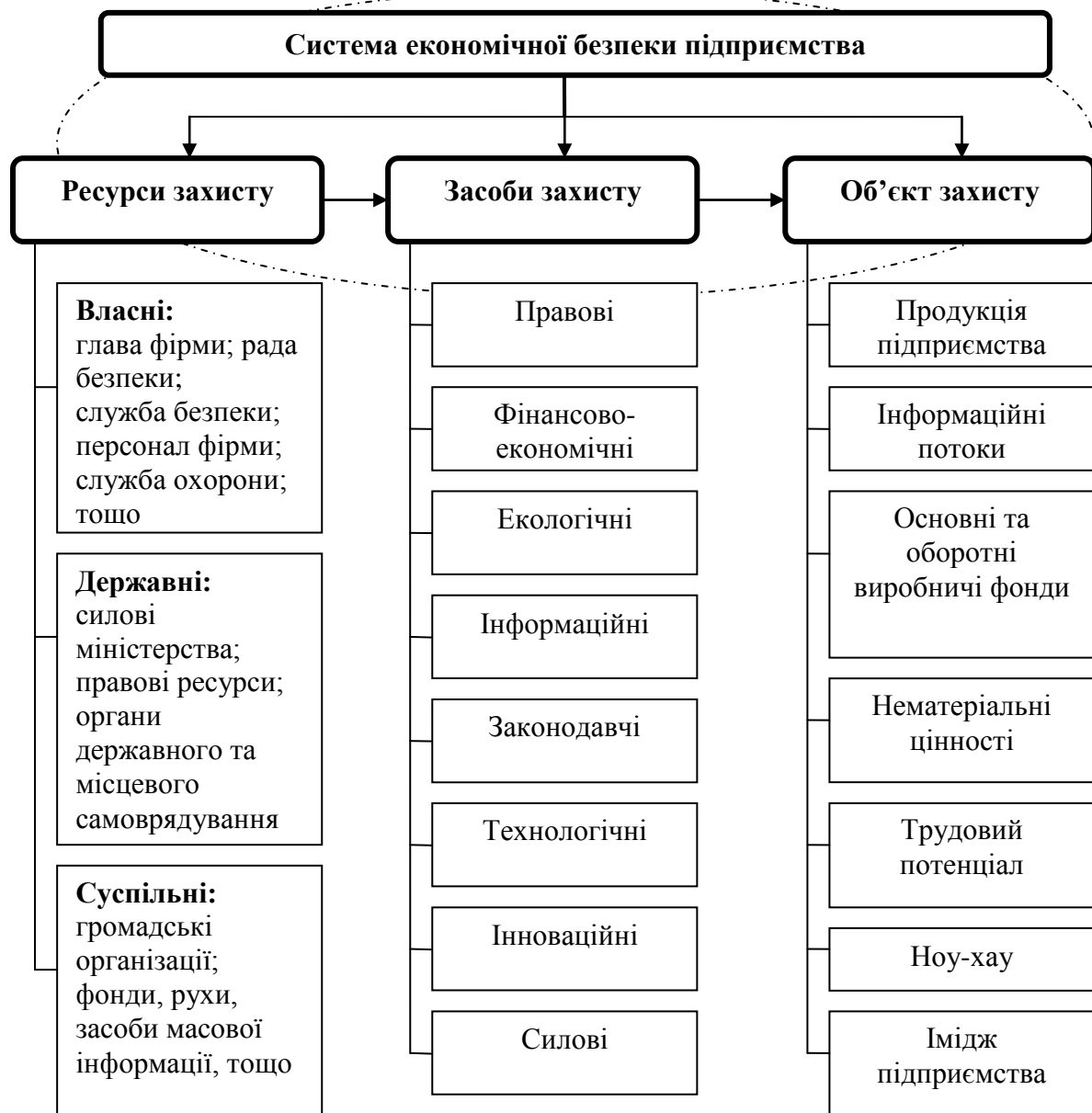

Рис. 1 – Система економічної безпеки підприємства

Отже, система економічної безпеки фірми здійснюється, по перше спеціальним підрозділом – службою безпеки, яка безпосередньо займається розробкою заходів, щодо попередження, виявлення, та усунення загроз на підприємстві. Крім того, в деяких випадках, по мірі необхідності, можуть бути використанні і сторонні ресурси захисту, такі як державні і суспільні. Другий елемент системи економічної безпеки фірми – це засоби захисту, за допомогою яких, служба безпеки регулює безпечне існування об'єктів захисту, які в свою чергу є останнім елементом системи, тим, на безпеку якого і спрямовано попередній потенціал. Залежно від форми безпосередньої небезпеки, використовується відповідний засіб захисту.

Слід також зазначити, що розроблена система забезпечення економічної діяльності підприємства повинна ґрунтуватися на основі наступних принципів:

Принцип безперервності. Для ефективного захисту діяльності підприємства, в умовах ризику та конкуренції – необхідне постійне використання системи економічної безпеки;

Принцип законності. Порушення закону призводить до негативних наслідків таких як застосування штрафних санкцій з боку правоохоронних органів, послаблення системи економічної безпеки, шантажу з боку кримінальних структур і. т.п. Тому цей принцип передбачає що діяльність фірми повинна здійснюватись за вимог чинного законодавства;

Принцип економічної доцільності. Полягає у тому, що витрати на проведення заходів безпеки не повинні перебільшувати доходи фірми;

Принцип компетентності передбачає, що життєво важливими для будь-якого підприємства, питаннями забезпечення економічної безпеки повинні займатися висококваліфіковані кадри;

Принцип контролю. Для оцінки і можливого удосконалення системи економічної безпеки, на підприємстві повинен бути постійний контроль з боку керівництва за діяльністю співробітників служби економічної безпеки;

Принцип взаємодії. Дії всіх підрозділів служби економічної безпеки на підприємстві повинні бути узгодженими та скоординованими. Цей принцип також передбачає установа ділових контактів з правоохоронними та контролюючими органами, які, як вже було показано на рисунку 1 можуть, у разі необхідності надати певну допомогу в забезпеченні економічної безпеки підприємства.

Чітке дотримання цих принципів забезпечує логічну послідовність дій всіх співробітників та організованість у реалізації заходів безпеки, що в кінцевому рахунку сприятиме підвищенню ефективності роботи системи економічної безпеки підприємства.

Висновки. Отже системний підхід дозволяє не тільки по-новому підійти до вирішення багатьох актуальних проблем, але й аналізувати конкретні позиції, дії, ситуації і цілі в комплексі логічних чинників. Потреба використання системного підходу пояснюється тим, що своєю кінцевою метою він має угруповання всіх суттєво важливих факторів, які, в свою чергу, створюють позитивні умови для безпечного функціонування та розвитку підприємства. Таким чином, ефективна економічна діяльність без відповідного захисту за сучасних умов конкуренції не має шансів на тривале існування. У зв'язку з цим, у розробленій системі економічної безпеки підприємства запропоновано три основних елементи, за допомогою яких, забезпечується підтримання стану системи в режимі постійного оптимального функціонування.

Список літератури: **1.** Колобчинський О.Л. Методика формування системи економічної безпеки підприємства // Актуальні проблеми економіки.-2009.-№ 4(94).- с. 41-45. **2.** Кавун С.В. Жизненный цикл системы экономической безопасности предприятия // Управління розвитком - 2008.-№ 6- с. 17-21. **3.** Соколова Л.В., Шутов К.В. Информационное обеспечение функционирования комплексной системы экономической безопасности предприятия// Управління розвитком - 2008.-№ 14- с. 18-19. **4.** Головченко О.М. «Економічна безпека регіону в гарантуванні стабільності національної економіки: Монографія / Одеса: 2008.-399 с. **5.** Орлов П.І., Духов В.Є. Основи економічної безпеки фірми: Навчальний посібник.-Х.:ТОВ «Прометей-Прес», 2004.-284 с.

Подано до редакції 01.03.2011